

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАПИТИ ФУТУРОЛОГІЇ

С. С. Денежніков, к. філос. н., доцент
*Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна*

Розвиток футурології на даний момент пов'язаний з переломним характером сучасної епохи, з поступовим переходом від індустріального до постіндустріального суспільства, процесами глобалізації, регіоналізації, інтернаціоналізації тощо. Футурологія як досить молода галузь знання, спрямована в основному на прогнозування перспектив розвитку світової спільноти, яка склалася на стику філософії, соціології, історії, глобалістики, освітології, культурології та політології. Виникає вона у другій половині двадцятого століття з розвитком науково-технічного прогресу та посиленням на цьому тлі безлічі проблем суспільного розвитку, які вимагали серйозного обговорення і наукового управління.

Дещо пізніше на основі футурології почали формувалися підходи наукового, технологічного, соціокультурного, освітнього прогнозування. Згодом термін «футурологія» був витіснений поняттями «прогностика», «прогнозування», «дослідження майбутнього». Футурологія була визнана такою, що втратила свою актуальність як науково-популярний напрям. У сучасній науковій літературі поширеним стає уявлення про тотожність футурології і прогнозування. Однак глобальне прогнозування суспільного розвитку, що переходить на новий рівень, стикається з необхідністю вирішення проблеми встановлення меж розвитку, опису, аналізу процесів глобалізації, що мають глибоку соціально-філософську основу. У сучасному суспільстві прогнозування майбутнього глобального людства стає невід'ємним від обґрунтування світоглядних інтерпретацій явищ і процесів сучасності, відображення оптимістичних і песимістичних образів майбутнього, ідеалів та ціннісних перспектив. Сучасні теоретико-методологічні основи прогнозування не мають необхідного для цього науково-філософського потенціалу, в силу своєї вузької дисциплінарності і практичної спрямованості, слабких зв'язків з філософськими теоріями, соціологічними концепціями розвитку людини і суспільства. У той час як сучасна футурологічна думка, спрямована в рівній мірі на образи бажаного і очікуваного майбутнього, в побудові та обговоренні прогнозів і

проектів майбутнього суспільства спирається на міждисциплінарні дослідження та узагальнюючі соціально-філософські роботи (форсайт-проекти). На сьогоднішній день, по суті, осмислення суспільством грані розвитку індустріальної фази, одностороннього трактування глобальної культурної кризи, розкриття соціально-історичного сенсу подій сьогодення, важливих з точки зору майбутнього, здійснюється в низці футурологічних прогнозів [1, с. 146].

Сучасна футурологія при формулюванні перспектив розвитку є відкритою не лише прийнятим науковим моделям пояснення, а й альтернативним світоглядним теоріям. В силу останнього прогнози і проекти майбутнього набувають якісно іншого характеру, відображаючи ціннісний стан суспільної свідомості в цілому. Являючи собою на сучасному етапі масу неоднорідних прогностичних досліджень, футурологія зберігає первинну орієнтацію на кризу, спроби тотального перетворення суспільства на основі науково-технічного прогресу, суперечливість і непослідовність у формулюванні висновків і прогнозів.

Міждисциплінарний характер футурології вимагає з'ясування її теоретичних, насамперед, соціально-філософських основ. Проблема зміцнення і розвитку філософсько-методологічного потенціалу футурологічного прогнозування вимагає виявлення та концептуалізації його сутнісних і змістовних характеристик.

Основною метою футурологічних досліджень є побудова образу майбутнього, визначення необхідності у цілісності самого футурологічного знання, яке досягається при реалізації міждисциплінарного підходу в прогнозуванні майбутнього в ракурсі багаторівневості історичних процесів. Найважливішим принципом концептуалізації футурологічного знання виступає принцип історичної цілісності прогнозу [2, с. 12].

Образ майбутнього як синтез раціональних та інтуїтивних елементів передбачення і прогнозування є основною формою футурологічного знання, оскільки інтегрує культурно-історичні й особисті проекти суб'єкта на соціально-філософському рівні. В основі образу майбутнього лежить принцип взаємозв'язку реального та ідеального, який визначає співвідношення інтуїтивного і раціонального в залежності від мети того чи іншого футурологічного проекту.

Відзначимо, що специфіка суб'єкт-об'єктних відносин у футурологічному знанні полягає в розширенні суб'єктом меж

соціально-історичного часу, що дозволяє на відміну від проектування майбутнього, створювати нове як зразок для дії на сьогоднішній день. З допомогою футурологічних досліджень зв'язується історичність і телеологічність діяльності суб'єкта прогнозування, при цьому вплив майбутнього на теперішнє опосередковується формуванням позиції актора, що поєднує ідеальні та соціальні орієнтири розвитку.

Слід сказати, що орієнтація на об'єктивність висновків в сучасних футурологічних прогнозах ґрунтується на аналізі провідних тенденцій розвитку об'єкта прогнозування. Виділені в футурологічних прогнозах тенденції світового розвитку мають характер:

- системної кризи;
- фазового переходу від одного етапу розвитку на інший;
- нестабільності етапу глобалізації [3].

Оскільки саме загальний темп розвитку є ключовим індикатором зв'язку структур в єдине ціле, то можна стверджувати, що досягнення історичної цілісності футурологічного прогнозу здійснюється шляхом виділення провідних тенденцій розвитку об'єкта прогнозування, виявлення загального темпу розвитку і визначення якісних перспектив розвитку людства та їх генезису.

З одного боку, ціннісні підстави визначають зміст і сенс альтернативних футурологічних проектів згідно з активною або пасивною стратегією здійснення майбутнього. До специфічних особливостей ціннісних підстав проектів перетворення майбутнього суспільства належать: орієнтація на пошук альтернатив, критична рефлексія явищ і процесів сучасності, ціннісний нігілізм.

З іншого боку, впровадження метаісторичного контексту в футурологічних проектах актуалізує протиріччя між межами розвитку суспільства, що ототожнюються з конкретними соціально-історичними перспективами, і якісної нескінченності потенціалу розвитку людства. Вирішення даного протиріччя є джерелом розвитку самого футурологічного знання. Таким чином, у футурологічних дослідженнях метаісторичний контекст виступає символічним вираженням смислових горизонтів розвитку людства.

Зауважимо, що футурологічні прогнози сприяють реалізації прогностичних можливостей соціологічних теорій, історичних концепцій, в цілому суспільних наук, узагальнюють і інтегрують знання про шляхи і перспективи світового розвитку, надаючи конструктивний або деструктивний вплив на суспільство. Конструктивний вплив виражається у створенні жвавих прогнозів,

орієнтованих на активізацію історичної свідомості, деструктивний – маніпулятивних, які розраховані на одностороннє пасивне засвоєння світової спільнотою необхідних правлячим суб'єктам схем поведінки [4, с. 27].

Насамкінець, майбутнє футурологічних досліджень пов'язане не тільки з орієнтацією на побудову соціально-діяльнісних і культурно-трансцендентних перспектив розвитку, але і з формуванням особливого способу мислення, який дозволяє суб'єктові прогнозування визнати реальність майбутнього в сьогоденні і оптимізувати діяльність щодо його здійснення у відповідності з соціальними, історичними та метаісторичними перспективами.

Список використаних джерел

1. Гапоненко Н. В. Форсайт. Теория. Методология. Опыт : монография / Н. В. Гапоненко; РАН, Институт проблем развития науки. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 238 с.
2. Данова М. О. Методи і модель інформаційної технології вибору пріоритетів науково-технічного розвитку в національних форсайт-дослідженнях: автореф. дис.... канд. техн. наук: 05.13.06 / Данова Марія Олександрівна; Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т». – Харків, 2015. – 20 с.
3. Михайлов К. В. Форсайт как метод прогнозирования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [RL:http://www.naukom.ru/journal/NU/mihaylov.php](http://www.naukom.ru/journal/NU/mihaylov.php). – Название с экрана.
4. Иноземцев В. Л. Постиндустриальное хозяйство и постиндустриальное общество (К проблеме социальных тенденций XXI века) / В. Л. Иноземцев // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С. 534.

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

О. М. Тур, к. філол. н. доцент; **О. І. Мізіна**, к. філол. н. доцент
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна

Професійна комунікація майбутніх документознавців є інтегральним процесом регламентованого і нерегламентованого спілкування у межах професійної діяльності, який спрямований